

KASUBA RÓBERT ISTVÁN

A fakultatív polgári házassági modell magánjogi integrációjának lehetőségei Magyarországon – empirikus tapasztalatok egy lehetséges jogpolitikai irányról

Possibilities for the Private-Law Integration of the Facultative Marriage Model in Hungary – Empirical Insights into a Possible Legal Policy Direction

Abstract: The article examines whether, and under what legal-technical and constitutional conditions, Hungary could adopt a facultative marriage model in which a marriage concluded before a religious officiant would, if certain statutory guarantees are met, produce the same civil law effects as a marriage concluded before a state registrar. The analysis situates the debate in the long-standing tension in Hungarian private law between party autonomy and state control over personal status. Building on comparative European solutions, the study argues that marriage in modern private law is created primarily by the parties' serious, concordant declaration of will; state recognition is largely declaratory, serving legal certainty and public oversight rather than constituting the relationship itself. The empirical part relies on a mixed-methods study of professionally involved actors. An overwhelming majority of clergy (~89%) consider the act they perform to be capable of constituting a legally valid marriage, and the wider professional sample articulates two, ultimately compatible narratives: the protection of private autonomy and the demand for predictable, state-guaranteed registration. The findings suggest that a regulated pluralism of marriage forms is viewed as socially and normatively acceptable, and that an optional, church-or-civil route to a single legal status could be integrated coherently into Hungarian private law without abandoning constitutional limits on state-church relations.

Keywords: marriage, facultative marriage model, state-church relations, private law, legal certainty, Hungary

Összefoglaló: A tanulmány azt vizsgálja, hogy Magyarországon milyen jogtechnikai és alkotmányos feltételek mellett lenne lehetséges egy fakultatív házassági modell bevezetése, amelyben az egyházi szertartás keretében kötött házasság – bizonyos törvényi garanciák teljesülése esetén – ugyanazokat a polgári jogi joghatásokat váltaná ki, mint az állami anyakönyvvezető előtt kötött házasság. Az elemzés a magyar magánjogban régóta fennálló feszültség keretébe helyezi a kérdést, amely az egyéni autonómia és az állami kontroll között húzódik a személyi állapot szabályozásában. Európai összehasonlító megoldásokra építve a tanulmány amellett érvel, hogy a modern magánjogban a házasságot elsősorban a felek komoly és egybehangzó akaratnyilatkozata hozza létre; az állami elismerés nagyrészt deklaratív jellegű, amely a jogbiztonságot és a közfelügyeletet szolgálja, nem pedig magát a

jogviszonyt konstituálja. Az empirikus rész szakmailag érintett szereplők körében végzett vegyes módszertanú kutatáson alapul. A lelkészek túlnyomó többsége (~89%) úgy véli, hogy az általuk végzett szertartás alkalmas jogilag érvényes házasság létrehozására, míg a tágabb szakmai minta két, végső soron összeegyeztethető narratívát fogalmaz meg: a magánautonómia védelmét és az előre látható, államilag garantált nyilvántartás iránti igényt. Az eredmények arra utalnak, hogy a házassági formák szabályozott pluralizmusa társadalmilag és normatívan elfogadhatónak tekinthető, és hogy egy választható, egyházi vagy polgári úton elérhető egységes jogi státusz koherensen illeszthető lenne a magyar magánjog rendszerébe anélkül, hogy fel kellene adni az állam és az egyház viszonyára vonatkozó alkotmányos korlátokat.

Kulcsszavak: házasság; fakultatív házassági modell; állam-egyház kapcsolatok; magánjog; jogbiztonság; Magyarország

1. Bevezetés – a házasság magánjogi természetének dilemmája

A házasság intézménye a magyar magánjog egyik legösszetettebb és legnagyobb elméleti hagyományokkal bíró területe. Kettős természetét – mint jognyilatkozatot és mint státusváltozást eredményező aktust – a jogelmélet és a családjog tudománya egyaránt kiemeli. A házasság akkor jön létre, amikor a házasulók az anyakönyvvezető előtt szabadon, személyesen és egy időben kinyilvánítják házassági szándékukat. Az anyakönyvi bejegyzés e jognyilatkozat hivatalos dokumentálása, amely a házasság fennállásának igazolását szolgálja, de nem feltétele annak létrejöttének vagy érvényességének. Ez a kettősség – a házasság személyes akaratnyilatkozaton alapuló, ugyanakkor státuszt teremtő jellege – határozza meg a fakultatív polgári házassági modell magánjogi értelmezési kereteit is.

A fakultatív polgári házassági modell ugyanis azon a feltevésen alapul, hogy a házasságkötés joghatályát nem kizárólag az állami forma képes biztosítani, hanem az egyházi szertartás is, ha annak tartalmi és eljárási elemei megfelelnek a jogrend által meghatározott érvényességi követelményeknek. E kérdés magánjogi jelentősége kettős. Egyrészt az érvényességi feltételek szintjén merül fel, az akaratnyilvánítás, a személyes jelenlét és a képviselőt kizárása a Ptk. 4:7. §-ának klasszikus tartalma szerint nem formai, hanem anyagi jogi érvényességi feltétel.¹ Másrészt a joghatály aspektusában jelenik meg, hiszen a házasságkötés hatályosulása a nyilvántartásba vétellel válik a személyi státust megváltoztató aktussá.

1 Ptk. 4:7. § (1) A házasságkötést megelőzően a házasulóknak az anyakönyvvezető előtt ki kell jelenteniük, hogy házasságuknak nincs jogi akadálya, és igazolniuk kell, hogy házasságkötésük jogi feltételei fennállnak. (2) A házasságkötést az anyakönyvvezető csak a házasságkötési szándék bejelentését követő harminc nap utáni időpontra tűzheti ki. A jegyző e határidő alól indokolt esetben felmentést adhat. (3) A házasulók valamelyikének közeli halállal fenyegető egészségi állapota esetén a házasulók nyilatkozata a házasságkötés összes jogi feltételének igazolását pótolja, és a házasságot a bejelentés után nyomban meg lehet kötni.

A fakultatív polgári házassági modell ebből a szempontból újraértékelteti a házasság magánjogi természetét. Ha a házasság létrejötte egyházi szertartás keretében is jogilag érvényesnek és az állam által elismertnek minősülne, a házasságkötés kettős természetű jognyilatkozatként jelenne meg: egyrészt a felek személyes akaratnyilatkozataként, másrészt az állam által nyilvántartásba vett, státuszt keletkeztető aktusként. Ez a kettős konstrukció összhangban állna a magánjog alaptételeivel, különösen az akarati autonómia elvével² és a jogbiztonság követelményével. A magyar családjog uralkodó felfogása szerint a házasság létrejötte a felek autonóm, személyes akaratnyilatkozatán nyugszik; az állam szerepe elsődlegesen eljárási és nyilvántartási garancia, amely a döntést közhitelessé és bizonyíthatóvá teszi harmadik személyek felé.³

Jelen tanulmány célja annak feltárása, hogy a fakultatív polgári házasságkötési modell miként illeszthető a magyar magánjog rendszerébe, különös tekintettel az érvényesség kérdésére, a személyi státus megváltozásának feltételeire, valamint az állam és az egyház kapcsolatának magánjogi relevanciájára. Az elemzés kiindulópontja, hogy a házasságkötés nem pusztán közjogi eljárás, hanem magánjogi nyilatkozat, amelynek formai és anyagi feltételei kodifikálhatóak. A kérdés tehát nem az, hogy az egyházi házasság „vallási cselekményként” értékelhető-e, hanem az, hogy magánjogi aktusként megfelel-e a Ptk. érvényességi feltételeinek és joghatásai szempontjából a törvényi elvárásoknak. Álláspontom szerint – kellő alkotmányos és eljárásjogi garanciák biztosítása mellett – egy fakultatív, állami vagy egyházi forma szerinti házasságkötési rendszer beilleszthető a magyar magánjogba anélkül, hogy az az állam világnézeti semlegességének követelményét vagy a jogbiztonság elvét sértené.

2. A házasság jogi természetének fejlődése a magyar magánjogban

A házasság magyar jogi megítélése végig két pólus között mozgott: egyrészt magánjogi akaratnyilatkozat két személy között, másrészt olyan közösségi jelentőségű személyes állapot, amelynek joghatásait az állam rendezi és védi.⁴ Ennek a kettős természetnek a történeti alakulása magyarázza, hogy ma egyáltalán felmerülhet a fakultatív házassági modell kérdése, vagyis az, hogy a házasság polgári joghatása – elvileg – ugyanazzal a tartalommal beállhasson akár világi, akár egyházi forma mellett is, feltéve hogy az állam garanciái teljesülnek.⁵

2 Az akarati autonómia elve (latinul: *principium autonomiae voluntatis*) azt jelenti, hogy a jogalanyok – vagyis a személyek, akik jogviszonyokat hozhatnak létre – szabadon dönthetnek arról, hogy kívánnak-e jogviszonyt létesíteni, kivel és milyen tartalommal. Vö. Vékás, 2018, 385–386.

3 Vö. Szeibert, 2022, 15–19.

4 Vö. 1894. évi XXXI. törvénycikk a házassági jogról.

5 1894. évi XXXIII. törvénycikk az állami anyakönyvekről.

2.1. A kettős (egyházi és világi) gyökér

A magyar jogfejlődés korai szakaszában a házasság egyszerre volt szentség és jogügylet. A kánonjog egységesítette az érvényességi feltételeket (felszentelt egyházi személy és tanúk jelenléte), és a házasságot felbonthatatlan, isteni eredetű köteléknek tekintette.⁶ A világi (uralkodói, majd állami) jog ezzel párhuzamosan a házasságot család- és vagyonrendező intézményként fogta fel: névviselés, öröklés, gyermek jogállása, társadalmi státus. A reformáció után a protestáns jogértelmezés erősebben szerződéses jellegként írta le a házasságot, vagyis világi aktusként is kezelte, nem pusztán egyházi szentségként. A magyar hagyomány így kettős lett: a vallási legitimáció és polgári (vagyon, státusjogi) funkció egyszerre volt jelen. Ez a kettősség a modern polgári házasságkötés történeti hátterévé vált.

2.2. Az állami monopólium megszilárdulása (1894–1959)

A döntő fordulatot az 1894. évi XXXI. törvénycikk hozta, amely a házassági jogot egységes állami keretbe rendezte és a polgári házasságot kötelezővé tette; a házasságkötés formai monopóliuma ettől kezdve az államhoz került.⁷ A korszak indokolása kifejezetten közérdekre hivatkozott: a házasság ténye nem maradhat pusztán felekezeti hatáskörben, mert a személyi állapot egységes, közhiteles és bíróság előtt bizonyítható módon rögzítendő. Ez a gondolat, miszerint a házasságkötés nem csupán erkölcsi és vallási aktus, hanem nyilvántartandó, bizonyítható személyi állapot-változás, a XX. század második felében tovább erősödött. Az 1959. évi IV. törvény a házasság létrejöttét formailag továbbra is az anyakönyvvezető előtti, tanúk jelenlétében tett nyilatkozathoz kötötte; ezzel a házasságot a jogrendszer ténylegesen állami eljárásként kezelte, miközben a lényeg, a két fél kölcsönös beleegyezése magánjogi jellegű maradt. E logika ma sem szakadt meg: a házasság fennállását az állam közhiteles anyakönyvi bejegyzéssel bizonyítja, és ezt ma már elektronikus anyakönyvi rendszer garantálja a 2010. évi I. törvény alapján.⁸

2.3. A jelenlegi alkotmányos keret és annak következménye

A Ptk. CSK⁹ úgy fogalmaz, hogy a házasság akkor jön létre, ha az együttesen jelen lévő férfi és nő az anyakönyvvezető előtt személyesen kijelenti, hogy egymással házasságot köt; a nyilatkozat nem köthető feltételhez vagy határidőhöz.¹⁰ A törvény azt is kimondja, hogy a kijelentések után az anyakönyvvezető megállapítja a házasság létrejöttét, és a házasságkötés tényét bejegyzi a házassági anyakönyvbe; továbbá a házasságkötésnek két tanú jelenlétében, nyilvánosan, jellemzően az önkormányzat hivatali helyiségében kell megtörténnie.¹¹ Ezek a szabályok két dolgot egyszerre mondanak ki. Egyrészt a házasság lényege továbbra is a felek személyes, közvetlen, egymás felé

6 Mezey, 2007, 142–145.

7 Bódiné Beliznai, 2025.

8 2010. évi I. törvény az anyakönyvi eljárásról.

9 A magyar Ptk. IV. Családjogi Könyve.

10 Vékás és Gárdos, 2020a, 730–734.

11 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 4:5. §. „Házasság akkor jön létre, ha az együttesen jelen lévő férfi és nő az anyakönyvvezető előtt személyesen kijelenti, hogy egymással házasságot köt.”

tett akaratnyilatkozata. Másrészt a házasság polgári joghatásainak beállítását az állam deklarálja, és azonnal közhiteles nyilvántartásba emeli.

Ezt egészíti ki az Alaptörvény VII. cikke, amely kimondja, hogy Magyarországon „az állam és az egyházak különváltan működnek”,¹² az egyházak önállóak, ugyanakkor „az állam a közösségi célok érdekében együttműködik az egyházakkal”.¹³ Ez a megfogalmazás egyszerre rögzíti a világnézeti semlegességet és nyitva hagyja a szervezett együttműködés lehetőségét: vagyis az állam bizonyos közérdekű feladatok ellátását elvileg rábízhathatja vallási közösségekre is. Dogmatikailag ez a jelenlegi helyzet kulcsa. A hatályos szabályozás alapján a házasság nem azért létezik, mert az állam „megengedi”, hanem mert a felek személyesen, egybehangzó akaratkijelentéssel házasságot kötnek; az állam ezt hitelesíti, közhitelesen rögzíti és védi.¹⁴ Ha ez igaz, akkor elvileg elképzelhető egy olyan fakultatív modell, amelyben az akaratnyilatkozatot nem kizárólag az anyakönyvvezető előtt lehet megtenni, hanem egy olyan egyházi szereplő előtt is, akit az állam előzetesen kifejezetten erre a célra felhatalmazott.¹⁵ A jogbiztonsági minimum ebben a koncepcióban nem változna: továbbra is személyazonosítás, tanúk, jegyzőkönyv, azonnali bejegyzés az állami nyilvántartásba.

3. Érvényesség és joghatály magánjogi szempontból

A házasság érvényessége és joghatálya a magyar magánjogban mindig is az egyik legösszetettebb kérdés volt. A házasságot a jogrendszer egyrészt akaratnyilatkozatként, másrészt státusváltó eredményező tényként kezeli. E kettő együtt garantálja, hogy a házasság egyszerre maradjon akaratelvű, jogügyleti jellegű aktus, és egyben a személyi jogi státus megváltozását eredményező intézmény. A fakultatív házassági modell szempontjából e kettősség újraértelmezése kulcsfontosságú: vajon az egyházi szertartás keretében tett házassági nyilatkozatot, amennyiben formai és anyagi jogi feltételei összhangban állnak a Ptk. házassággal kapcsolatos rendelkezéseivel, érvényesnek és a jogrend által elismert hatásokat kiváltó aktusnak tekinti-e az állam? A kérdés megválaszolásához először az érvényesség és a joghatás közötti dogmatikai viszonyt kell feltárni.

3.1. Az érvényesség fogalma a házassági jogviszonyban

A házasság érvényessége a magánjogban akarati és formai feltételek együttes meglétét igényli. A Ptk. 4:7. §-a értelmében előírt nyilatkozatokat a feleknek az anyakönyvvezető

12 Magyarország Alaptörvénye, VII. cikk (3) bekezdés: „Az állam és a vallási közösségek különváltan működnek. A vallási közösségek önállóak.”

13 Magyarország Alaptörvénye VII. cikk (4) bekezdés: „Az állam és a vallási közösségek a közösségi célok elérése érdekében együttműködhetnek. Az együttműködésről a vallási közösség kérelme alapján az Országgyűlés dönt. Az együttműködésben részt vevő vallási közösségek bevett egyházként működnek. A bevett egyházaknak a közösségi célok elérését szolgáló feladatokban való részvételükre tekintettel az állam sajátos jogosultságokat biztosít.”

14 Vö. Schanda, 2018.

15 Kasuba, 2022, 36–85.

előtt, két tanú jelenlétében kell megtenniük. A fakultatív modell lényege abban ragadható meg, hogy a házasság anyagi jogi alapját képező akaratnyilatkozat magánjogi természetű, míg az állami formai elem – az anyakönyvvezető előtti nyilatkozat – közjogi érvényességi garancia. Az érvényesség magánjogi értelemben tehát nem attól függ, hol történik a nyilatkozat, hanem attól, hogy megfelel-e a jogrendszer által meghatározott tartalmi és alaki minimumoknak. Ebből következően, ha az egyházi házasságkötés során a házasulók személyesen és szabad akaratból egybehangzó pozitív nyilatkozatot tesznek, jelen vannak tanúk, és a nyilatkozat írásban rögzítésre, majd állami nyilvántartásba vételre kerül,¹⁶ akkor az aktus éppúgy megfelelhet a Ptk. érvényességi követelményeinek, mint az anyakönyvvezető előtt kötött házasság. Több szerző is rámutat, hogy a házasság érvényességi feltételeinek zöme nem közjogi, hanem magánjogi természetű; a formai közvetítés célja a bizonyíthatóság és a hitelesség biztosítása, amely technikailag nem kizárólag állami személyhez köthető.¹⁷ A fakultatív polgári házassági modell ebből következően nem az érvényesség jogi fogalmát bontaná meg, hanem annak eljárási csatornáját bővítené: az állami és az egyházi eljárás funkcionális egyenértékűként működhetne, ha az állam a formai garanciákat fenntartja.

3.2. A joghatás és az állami elismerés kérdése

A házasság jogi joghatás abban áll, hogy a felek között családjogi jogviszony jön létre, amelyhez személyi és vagyoni jogok, valamint kötelezettségek kapcsolódnak. E joghatás közjogi érvényű eredmény, ugyanakkor magánjogi alapon nyugszik: az állam elismeri, de nem maga hozza létre a felek kapcsolatát. A fakultatív házassági modell e felfogásból indul ki, mivel az elismerés elvére épül: a házasság létrejöttének alapja a felek kölcsönös és szabad akaratnyilatkozata, az állam pedig e nyilatkozatot formailag hitelesíti és jogilag elismeri. Az anyakönyvi forma így a közhitelességet és a bizonyíthatóságot szolgáló garanciális eszköz, nem pedig a jogviszony létrehozásának módja.¹⁸ Mindez arra utal, hogy az állam a házasságkötés eljárási feltételeit ugyan saját hatáskörében szabályozza, de ezzel nem változtatja meg a jogviszony magánjogi természetét, csupán biztosítja annak érvényesülését a jogrendben.

Ez a különbségtétel lényeges, mert az állam–egyház együttműködés jogalapja az Alaptörvény VII. cikk (3) bekezdéséből fakad: az állam és az egyház „a közösségi célok érdekében együttműködhet”. A házasság intézménye tipikusan ilyen „közösségi cél”, amely társadalmi stabilitást és felelősségvállalást közvetít. A fakultatív modell esetében az állam nem megalkotja, hanem elismeri és konstatálja a házasságot: a jogviszony anyagi jogi létrejötté a felek kölcsönös akaratnyilatkozatához kötődik. Az állami nyilvántartásba vétel nem a házasság keletkeztető okát, hanem annak közokirati rögzítését, közhitelességét és harmadik személyekkel szembeni igazolhatóságát biztosítja. Ennyiben az anyakönyvi eljárás deklaratív jellegű formai garancia, amely a jogbiztonságot szolgálja, de nem helyettesíti és nem pótolja a felek akaratnyilatkozatát mint a létrejött feltételét. E logika szerint az állam az egyház előtt létrejött házasságot is elismerheti, feltéve

16 Ez tulajdonképpen az anyakönyvi irat aláírása és a házasság anyakönyvezése.

17 Szeibert, 2022, 15–17; Csink, 2018; Vékás és Gárdos, 2020a, 725–734.

18 Szeibert, 2022, 19; Vékás és Gárdos, 2020, 725–734.

hogy a joghatás közhiteles rögzítése – a nyilvántartásba vétel – megtörténik; a keletkezés azonban mindvégig a felek nyilatkozatához kapcsolódik, nem a bejegyzéshez.¹⁹

Az európai összehasonlító jog tapasztalatai ezt megerősítik, mivel pl. Olaszországban az 1984-es új konkordátum szerinti rendszerben az egyházjogi formában megkötött házasság polgári joghatásai akkor állnak be, ha a házassági iratot az állami anyakönyvvezető a *stato civile* nyilvántartásába²⁰ bejegyzzi; az iratot a plébános²¹ küldi meg legkésőbb öt napon belül.²² A polgári joghatás az egyházi szertartás napjára visszahatóan keletkezik.²³

Ausztriában és Németországban a házasság polgári joghatálya kizárólag az állami anyakönyvvezető előtt tett házassági nyilatkozattal jön létre. Az egyház előtti szertartás csak vallási jelentőséggel bír, és nem keletkeztet polgári joghatást, még akkor sem, ha azt az állam később nyilvántartásba veszi. Mindkét országban tehát a házasság kötelezően polgári jogi aktus, a fakultatív vagy konvalidációs modell nem alkalmazható.²⁴

Szlovákiában az állam és az egyház közötti együttműködésen alapuló házassági rendszer a deklaratív elismerés elvét követi.²⁵ A házasság akkor jön létre, ha a jegyzések az anyakönyvvezető vagy az állam által elismert egyház lelkésze előtt nyilatkoznak házasságkötési szándékukról.²⁶ Az így megkötött házasság polgári jogi joghatásokat vált ki külön állami anyakönyvi eljárás nélkül, mivel az egyház a házassági jegyzőkönyvet továbbítja az állami nyilvántartásba. Az ilyen házasságkötésre regisztrált egyházak felhatalmazása az állami elismeréshez kötött,²⁷ amely alapján az állam bizalmi alapon ruhazza át a formai joghatóságot, megőrizve a jogbiztonság és a közhitelesség ellenőrzési garanciáit. A szlovák szabályozás fakultatív jellegű, mivel a felek dönthetnek az egyházi vagy polgári forma mellett, ugyanakkor az állam integrált elismerési mechanizmust alkalmaz: az egyházi szertartás anyagi jogi értelemben létrehozza a házasságot, amelyet az állam deklaratív módon ismer el.²⁸

Magyarországon a fakultatív házasságkötési modell technikai előfeltételei elvileg már most is adottak, hiszen az EAK²⁹ olyan auditálható és biztonságos infrastruktúrát biztosít, amely alkalmas lehet külső, hitelesített adatszolgáltatók – például

19 Vö. Csák, 2014, 47–52.

20 Az olasz *stato civile* a személyi állapotokra (születés, házasság, halál stb.) vonatkozó állami anyakönyvi nyilvántartást jelenti, amely a családi státusz közhiteles igazolását szolgálja.

21 A plébános a katolikus egyházban az a pap, aki a megyés püspök megbízásából egy meghatározott plébánia lelképásztori ellátásáért felelős (CIC 515–519. kán.). Vö. Erdő, 2015, 515–519. kán.

22 Finocchiaro, 2012, 342–344.

23 Vö. Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, Serie Generale n. 85, 10 aprile 1985, Supplemento Ordinario n. 28, 5–6.

24 Vö. Barta és Schauer, 2018, 45; Palandt, 2021, § 1310, Rn. 2.; Österreichisches Ehegesetz (EheG) § 15 Abs. 1.

25 Vö. Oroszová, 2018, 52–55.

26 Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine (Családjogi törvény), § 4.

27 Zákon č. 308/1991 Z. z. o slobode náboženskej viery a postavení cirkvi a náboženských spoločností [A vallásszabadságról és az egyházak jogállásáról szóló törvény]. Bratislava, Národná rada SR.

28 Vö. Tkáčiková, 2014, 433–441.

29 Elektronikus Anyakönyvi Rendszer.

önkormányzati, diplomáciai vagy akár egyházi szervek – bevonására.³⁰ Az egyházi házasság állami elismerésének kérdése nem technikai, hanem bizalmi és normatív természetű: az államnak mérlegelnie kell, hogy az egyházi eljárás a jogbiztonság és a közhitelesség követelményeinek milyen mértékben felel meg. A szlovák modell arra mutat rá, hogy a házasság polgári jogi érvényessége nem feltétlenül követel meg közvetlen anyakönyvi adatbevételt, ha az egyház az állam által felhatalmazott a házassághoz, és az aktus automatikusan jogilag elismertté válik. Az olasz rendszerben az egyházi forma alapján létrejövő házasság polgári jogi érvényét az állam deklaratív elismeréssel biztosítja. E példák azt mutatják, hogy az állami elismerés kérdése nem technikai, hanem bizalmi és jogpolitikai természetű.

A különböző európai modellek azt mutatják, hogy a házasság állami elismerése nem pusztán adminisztratív vagy technikai kérdés, hanem a kölcsönös bizalomra és a funkcionális egyenértékűsége épülő jogpolitikai döntés eredménye. A szabályozás középpontjában nem az adatbevétel vagy az eljárási integráció technikája áll, hanem annak megítélése, hogy az állam milyen mértékben tekinti az egyházi eljárást – annak garanciális rendjét, ellenőrizhetőségét és dokumentáltságát – a jogbiztonság és a közhitelesség szempontjából egyenértékűnek a saját anyakönyvi rendszerével. Ennek meghatározása nem technológiai, hanem normatív és bizalmi jellegű jogpolitikai mérlegelés kérdése.³¹

3.3. A magánjogi akaratnyilvánítás és az állami forma összekapcsolása

A házasság érvényessége a kölcsönös akaratnyilatkozat érvényesülésén alapul, a joghatás keletkezésének döntő eleme a felek akaratni konszenzusa, nem pedig az állami formai aktus.³² Az állam e nyilatkozatot nem helyettesíti, hanem nyilvántartási és igazolási eszközökkel biztosítja annak közhitelességét és bizonyíthatóságát. A fakultatív modell lényege ebből következően nem abban áll, hogy ki vezeti le a házassághoz, hanem abban, hogy az eljárás bizonyítható, ellenőrizhető és auditálható legyen.³³ A magánjog szemlélete szerint az érvényesség nem a ceremónia vallási jellegétől, hanem az akaratnyilatkozat megfelelőségétől függ.³⁴ A házassághoz így nem hitbéli, hanem jognyilatkozati aktus, amelyben a vallási környezet csupán kontextuális jelentéssel bír, a felek nyilatkozata viszont jogi tartalommal ruházza fel a cselekményt.³⁵ A modern magánjog egyik alapelve, hogy a forma nem öncél, hanem a jogbiztonság eszköze, azaz a célja a nyilatkozat bizonyíthatósága és a felek védelme, nem pedig a tartalom meghatározása.³⁶ Az anyakönyvvezető előtti kötelező házassághozkötési forma is e célt szolgálja: az állam nem a vallási tartalmat kontrollálja, hanem a nyilatkozat tényszerű

30 368/2016. (XI. 29.) Korm. rendelet az Elektronikus Anyakönyvi Rendszer működéséről. Magyar Közlöny, 2016/189.

31 Vö. Ferrari, 2008, 1–18; Boni, 2023, 2–41.

32 Vö. Szeibert, 2022, 19.

33 Vékás és Gárdos, 2020, 725–726.

34 Vö. Csák, 2014, 47–48.

35 Witte, 2010, 189–191.

36 Vö. Menyhárd, 2011, 73.

megtörténtét és adatbiztonságát felügyeli.³⁷ Ha ezek a garanciák az egyházjogi eljárásban is teljesülnek – például képzett jegyző, két tanú és elektronikus dokumentáció mellett –, akkor az eljárás funkcionálisan ekvivalens az állami anyakönyvezéssel.³⁸ A fakultatív házassági modell tehát nem az állam szerepének gyengítését, hanem a magánjogi autonómia elvének kiteljesítését jelentené, azaz az állam elismeri a felek akaratnyilatkozatát, ha az megfelel a törvényi érvényességi feltételeknek, függetlenül attól, hogy az világi vagy vallási közegben történt.

3.4. Jobbiztonság és bizonyítás a magánjog szemszögéből

A jogbiztonság a házasságkötés egyik alapvető elve, mivel a házasság személyi státuszt keletkeztet, amely harmadik személyekre is kihat, pl. az öröklési jog, a névviselés, a vagyoni jogi viszonyok és a gyermek jogállása tekintetében.³⁹ A jogbiztonság megköveteli, hogy a házasság keletkezésének ténye könnyen bizonyítható, ellenőrizhető és hitelesen igazolható legyen.⁴⁰ E funkciót jelenleg az állami anyakönyvvezetés rendszere garantálja, amely formai közhitelességet biztosít a házassági aktusnak. Ugyanakkor a magánjog dogmatikája szerint a jogbiztonság nem feltétlenül állami monopólium, a bizonyítás magánjogi kategória, amelyben a döntő szempont a bizonyíték hitelessége, visszakereshetősége és megbízhatósága, nem pedig az, hogy azt mely hatóság vagy szervezet hozta létre.⁴¹ Ebből következően, hogyha az egyházjogi házasságkötés során keletkező dokumentum (például jegyzőkönyv vagy elektronikus bejegyzés) megfelel a hitelesség, auditálhatóság és archiválhatóság követelményeinek, akkor az a jogbiztonság szempontjából funkcionálisan egyenértékű lehet az állami anyakönyvi bejegyzéssel.⁴² A házassági formai előírás tehát nem a hatalmi monopólium, hanem a bizonyíthatóság és a közhitelesség eszköze, amely a felek nyilatkozatát a jog számára hozzáférhetővé és értékelhetővé teszi.

4. Empirikus vizsgálat a fakultatív házasságkötés társadalmi és jogi megítéléséről

4.1. A kutatás célja és kontextusa

A fakultatív házassági modell jogi lehetőségének vizsgálata nem értelmezhető pusztán elméleti-dogmatikai síkon. A házasság mint intézmény a társadalom legmélyebb értékrétegeit érinti, így annak jogi átalakítását empirikus szinten is értékelni szükséges. Ennek érdekében két hónapon keresztül – 2025. augusztus és szeptember

37 2010. évi I. törvény az anyakönyvi eljárásról. Magyar Közlöny, 2010/10.

38 Vö. Vékás, 2020b, 112–114.

39 Vö. Szeibert, 2022, 17.

40 Vö. Vékás és Gárdos, 2020a, 724–725.

41 Menyhárd, 2011, 72–74.

42 Csák, 2014, 49–51.

hónapban – folytattam kvantitatív/kvalitatív kutatást. A kutatás célja az volt, hogy feltárja, miként viszonyulnak az érintett társadalmi szereplők a fakultatív házassági modellhez, és hogyan értelmezik a házasság érvényességét, joghatályát, illetve állami és vallási dimenzióját. A kutatás célcsoportja azokból a szereplőkből állt, akik közvetlenül érintettek a polgári és egyházi házasság egy szertartás keretében történő közös alkalmazásának kérdéseiben: lelkészek (római katolikus, görögkatolikus, ortodox, református, evangélikus, zsidó, muszlim) és anyakönyvvezetők. A bevonás alapelve az érintettség és a témához való releváns szakmai rálátás volt. A kutatásban önkéntes alapon 105 anyakönyvvezető és 141 lelkész töltötte ki az online kérdőívet.

A vizsgálat vegyes módszertanra épült: kvantitatív, online kérdőíves felmérés zárt, félig zárt és skálás tételekkel; valamint kvalitatív adatgyűjtés nyílt végű kérdésekkel, amelyek a válaszadók egyéni reflexióit és szakmai érveit tették elemezhetővé. A résztvevők kiválasztása célzott mintavétellel történt. A kérdőív linkje egyházak központi szervein és anyakönyvi felügyelőkön keresztül jutott el a címzettekhez, de a részvétel önkéntes volt. A kutatás nem tekinti magát országosan reprezentatívnak; a mintavétel célja a szakmai érintettség biztosítása és a releváns tapasztalatok feltárása volt. A kérdőív két párhuzamos verzióban készült (lelkészek/anyakönyvvezetők). A tételcsoportok közvetlenül a megfogalmazott hipotézisekhez igazodtak:

- az állami–egyház(i) kettős természet értékelése;
- a közelítés (integráció) jogbiztonsági és legitimációs megítélése;
- a formai pluralizmus társadalmi következményei;
- az állam–egyház viszony kívánatos modellje;
- a házasságjogi reformmal kapcsolatos attitűdök és szakmai szerepfelfogás.

A félig zárt kérdések „Egyéb” opciót és „Nem tudom megítélni” választ is kínáltak. A részvétel előtt a résztvevők tájékoztatást kaptak a célokról, az adatkezelésről és az anonimitásról; a kitöltéssel az adatkezeléshez hozzájárulásukat adták. A válaszok anonimizálva kerültek feldolgozásra. A kvantitatív adatok elemzése leíró statisztikára és egyszerű összefüggés-vizsgálatokra épült. A kvalitatív nyílt válaszok tematikus tartalomelemzéssel kerültek feldolgozásra. A kutatás célja nem országos arányok becslése, hanem a szakmai pozíciók szerkezetének és a mögöttes érvrendszereknek a feltárása.

4.2. A házasság érvényessége: az akaratnyilvánítás szerepe

A kutatás eredményei alapján a lelkészek döntő többsége, 89%-a (N=141) úgy vélte, hogy a házasság lényegét a felek kölcsönös akaratnyilatkozata adja, amelyhez az állami elismerés csak megerősítő funkcióval bír. Az anyakönyvvezetők körében ezzel szemben csupán 38% (N=105) tekintette elsődlegesnek az akaratnyilvánítást, míg 58% az állami formai keretet tartotta a házasság érvényességi garanciájának. Ez az eltérés nem pusztán intézményi különbséget jelez, hanem a jogi kultúrák eltérő hangsúlyait is tükrözi: az egyházi felfogás az akarat autonómiáját és a morális elköteleződést emeli ki, míg az állami megközelítés a formai hitelességet és a nyilvántartási biztonságot tekinti meghatározónak. A magánjog dogmatikája szerint a házasság létrejöttének érvényessége anyagi jogi természetű: a jogviszony a felek kölcsönös, szabad és komoly akaratnyilatkozatán alapul, a formai követelmények pedig a jogbiztonság és a bizonyíthatóság

biztosítékai. Ezért az empirikus adatok azt támasztják alá, hogy a fakultatív házasságkötés nem idegen a magyar jogi gondolkodástól, hanem a felek akaratára épülő magánjogi szemlélet társadalmi megerősítését jelenti. Több interjúalany⁴³ kifejezetten utalt arra, hogy a házasságkötés „*két ember egymásnak tett ígérete, nem az államé*”, ugyanakkor azt is elismerték, hogy „*a jogi elismerés nélkülözhetetlen a gyakorlati élethez*”.⁴⁴ Ez a kettős látásmód – a morális akarat és a jogi elismerés összekapcsolása – pontosan megfelel a magánjog az „*akarat és forma egysége*” elvének.

4.3. A joghatás és az állami elismerés társadalmi megítélése

A kutatás alapján a lelkészek 72%-a, az anyakönyvvezetők 68%-a egyetértett abban, hogy az állami nyilvántartás „*elengedhetetlen a házasság jogi védelméhez*”.⁴⁵ Ugyanakkor a két csoport eltérően ítélte meg a joghatály keletkezésének pillanatát. Az empirikus adatok azt mutatják, hogy a lelkészek a házasság létrejöttét döntően a vallási szertartás, illetve az Isten előtti ígéret pillanatához kötik, míg az anyakönyvvezetők a joghatály keletkezését a felek anyakönyvvezető előtti nyilatkozatához kapcsolják, amelyet az anyakönyvi bejegyzés közhitelesen rögzít, de nem hoz létre új joghatást. Ez a különbség jól mutatja az állami és egyházi jogfelfogás komplementer jellegét, az egyik az anyagi érvényesség, a másik a formai hatályosulás pillanatát hangsúlyozza.

A magánjog elmélete szerint a két elem nem zárja ki egymást, hanem egymásra épül: az érvényes jognyilatkozat az alap, a joghatályt pedig az állami elismerés biztosítja.⁴⁶ A fakultatív modell ebből a szempontból nem a házasság fogalmát alakítaná át, hanem az állami elismerés eljárási útját: az egyházi házasságkötés is joghatályos lehet, ha azt utólag vagy párhuzamosan az állam bejegyzi. Az olasz, osztrák és német példák is ezt a kettős logikát követik: a házasság anyagi érvényessége az egyházi aktusban, a jogi hatályosulás az állami bejegyzésben testesül meg.

4.4. A bizalom, felelősség és jogbiztonság kérdése

Az anyakönyvvezetők körében a legnagyobb aggodalmat a jogbiztonság veszélye jelentette: 64%-uk szerint „*az egyházi bejegyzés növelheti a visszaélések kockázatát*”.⁴⁷ Ezzel szemben a lelkészek 78%-a úgy vélte, „*az egyházi esküvőkön sokkal erősebb a morális elköteleződés, ami önmagában csökkenti a visszaélések valószínűségét*”.⁴⁸ A magánjog szemszögéből mindkét érv releváns: a jóhiszeműség és tisztesség elve (Ptk. 1:3. §) megköveteli, hogy a házasságkötés hiteles, őszinte és kényszertől mentes legyen, míg a rendeltetésszerű joggyakorlás elve (Ptk. 1:5. §) azt garantálja, hogy a jogintézmény gyakorlása ne sértse annak társadalmi rendeltetését és a közbizalmat.⁴⁹ A bizalomvédelem így kettős természetű: egyrészt a felek egymás közötti bizalmát, másrészt a jogintézmény társadalmi legitimitációját védi. A kutatási adatok szerint mindkét szereplőcsoport – a lelkészek

43 Főként református és evangélikus lelkészek.

44 Anonim interjú, saját adat.

45 Anonim interjú, saját adat.

46 Vö. Pribula, 2019, 45–56; Lábady, 1998, 312; Kovács, 2017, 58–60.

47 Anonim interjú, saját adat.

48 Anonim interjú, saját adat.

49 Vö. Lábady, 1998, 87–90.

és az anyakönyvvezetők – egyetértett abban, hogy a házasságkötések átlátható és ellenőrizhető nyilvántartása a jogbiztonság alapvető feltétele. Ez a megoldás a delegált, de auditált adatbevitel modelljének felelne meg, amelyet a magyar jogrendszer már ismer, például a közjegyzői és konzuli anyakönyvezés körében alkalmazott gyakorlat révén. Az empirikus adatok alapján az állami és egyházi bizalom viszonya nem konfliktusként, hanem komplementer rendszerként értelmezhető: az állam a hiteles eljárásban, az egyház pedig a felek szándékának valódiságában bízik. E kölcsönös bizalmi viszony a fakultatív házassági modellben a jogbiztonság és érvényesség közös alapfeltételeként jelenik meg.

4.5. A társadalmi attitűdök és a magánjogi elvek metszéspontja

Az empirikus adatok alapján körvonalazódik egy implicit konszenzus a két intézményi csoport között: mindkettő a házasságot olyan felelősségvállalási aktusnak tekinti, amely jogi és erkölcsi dimenzióban egyaránt érvényesül. Ez a szemléleti azonosság összhangban áll a magánjog hármasság elvi struktúrájával: az akarati autonómia elve biztosítja, hogy a házasság a felek szabad döntésén alapuljon; a jogbiztonság elve az állami elismerésen keresztül garantálja a joghatások társadalmi érvényesülését; a bizalomvédelem elve pedig a közösség hitét és bizalmát védi a házasság tartósságában és hitelességében. A kutatás eredményei arra utalnak, hogy a magyar jogi gondolkodás nyitottá vált, de még nem teljesen érett a fakultatív házassági modell magánjogi beillesztésére. A házasságot a válaszadók többsége nem pusztán formai aktusként, hanem tartalmi, akaratnyilatkozaton alapuló jogi kötelékként értelmezi. Az interjúkban elhangzott megfogalmazások – például „*a pap előtt kimondott igen is kötelez*” vagy „*az állami anyakönyv a hitelesség garanciája*”⁵⁰ – ugyanannak a magánjogi logikának két oldalát tükrözik: az egyik az akarat valódiságát, a másik az állami elismerés jogbiztonsági szerepét hangsúlyozza.

Az empirikus vizsgálat eredményei arra utalnak, hogy a fakultatív házassági modell Magyarországon társadalmi és jogi szempontból is elfogadható lehet, amennyiben a magánjog alapvető garanciái fennmaradnak. A lelkészek és az anyakönyvvezetők válaszaiból kirajzolódik, hogy a házasság lényegét mindkét csoport az akaratnyilatkozatban látja, vagyis abban, hogy a felek kölcsönösen és szabadon vállalnak jogi és erkölcsi felelősséget egymás iránt. Ugyanakkor mindannyian hangsúlyozzák a jogbiztonság és a hitelesség fontosságát: az állami nyilvántartás szerepe nem vitatott, de nem is kizárólagos. A bizalom elve így mindkét fél részéről megjelenik, ezért az egyházi és az állami eljárások kölcsönösen erősíthetik egymás társadalmi legitimitását. Mindez azt támasztja alá, hogy a fakultatív házassági modell nem a házasság jogi tartalmának gyengítését, hanem a magánjogi autonómia kiterjesztését jelentené. A társadalmi szereplők mérsékelt nyitottsága, az intézményi bizalom részleges átfedése, valamint az adatkezelési és hitelesítési rendszerek fejlődése egyaránt abba az irányba mutatnak, hogy a fakultatív modell a magyar jogrendszer belső logikájába is illeszkedő, koherens megoldásként értelmezhető.

50 Anonim interjú, saját adat.

5. A román házasságjog és a fakultatív polgári házasság viszonya

A román szabályozás jó ellenpontja annak a fakultatív polgári házassági modellnek, amelyet a tanulmányom a magyar jog számára lehetséges reformirányként felvet, mivel a román rendszer a házasság létrehozását kifejezetten és tudatosan állami monopóliumként kezeli.⁵¹ Romániában a házasság érvényesen csak az állami anyakönyvvezető előtt jöhet létre; az egyházi szertartásnak önmagában nincs polgári joghatása, és az a polgári házasságkötés után tartható meg. Ennek a logikának volt magyar párhuzama is: 1952 és 1962 között Magyarországon pénzbírsággal vagy börtönbüntetéssel szankcionálták azt a lelkészt, aki a polgári házasságkötést megelőzően végezte az egyházi szertartást.⁵² Ezt követően – bár a szankció érvényesítése enyhült – egészen az 1990-es évekig fennmaradt az a szabályozási elv, hogy az egyházi szertartásra csak a polgári házasságot követően kerülhetett sor, vagyis a polgári forma élvezett elsőbbséget.⁵³ A román Alkotmány rögzíti, hogy a házasság létrejöttének és érvényességének anyagi és alaki feltételeit törvény szabályozza; ezzel a házasság megkötését állami hatáskörbe helyezi. Ugyanakkor kifejezetten kimondja azt is, hogy az egyházi esketés csak a polgári házasságkötés után végezhető el.⁵⁴ Ez a megoldás nem tiltja a vallási szertartást, de egyértelművé teszi, hogy a jogilag hatályos házassági státuszt a polgári aktus hozza létre, nem a vallási ceremónia.⁵⁵

5.1. A román modell lényege (kizárólagos polgári forma)

A román Ptk. szerint a házasulóknak személyesen, nyilvánosan, két tanú jelenlétében kell kinyilvánítaniuk egymás felé a házassági beleegyezésüket a polgármesteri hivatalban az anyakönyvvezető előtt.⁵⁶ A házasság abban a pillanatban jön létre, amikor – azt követően, hogy egymás után mindkét fél pozitív irányú akaratnyilatkozatot tett – az anyakönyvvezető házastársakká nyilvánítja őket.⁵⁷ Ez azt jelenti, hogy a házassági státusz nem pusztán a felek kölcsönös magánjogi ígérete, hanem egy állami aktus által konstitutívan létrehozott személyi állapot-változás.⁵⁸ A létrejött házasságot azonnal rögzítik a házassági anyakönyvi nyilvántartásban, és ez a bejegyzés a személyi állapot változásának közhiteles bizonyítéka lesz.⁵⁹

51 Bodoaşcă, 2010, 60–62.

52 1952. évi 23. törvényerejű rendelet a Csjt. hatálybalépéséről és végrehajtásáról, 48. §.

53 Constituția României, Art. 48 (2).

54 Vö. Veress, 2021, 28–29.

55 Danilet, 2017.

56 Codul civil al României (Legea nr. 287/2009 privind Codul civil) (nem hivatalos angol fordítás: Romanian Civil Code, Editura Monitorul Oficial, București, 2022).

57 Nótári és Pál, 2021, 52.

58 Codul civil al României, Art. 290–291: „*The civil status officer records in the act of marriage which matrimonial property regime the spouses have chosen. The officer must, on their own initiative and without delay, notify the register referred to in Article 334(1), and, where appropriate, send the notary who authenticated the matrimonial agreement a copy of the act of marriage.*”

59 Codul civil al României, Art. 290: „*After the marriage has been concluded, the civil status officer must immediately draw up the act of marriage in the civil status register. That act is signed by both spouses, the two witnesses, and the civil status officer. In this act, the spouses are recorded under the family name they declared they will use during the marriage, and they sign using that name.*”

5.2. Az állam és az egyház szerepmegosztása Romániában

Romániában nincs államvallás; az állam világnézetileg semleges, és az elismert vallási közösségek autonóm módon működnek.⁶⁰ Ennek ellenére a házasság polgári joghatásának létrehozása – vagyis annak deklarálása, hogy két személy házasságot kötött egymással – teljes egészében állami monopólium marad.⁶¹ Ugyanakkor a házasság polgári jogi státuszát kizárólag az állam hozza létre és jegyzi be: a felek csak az anyakönyvvezető előtt válhatnak házastársakká, és ez az aktus minősül joghatályos házasságkötésnek. A vallási szertartás ezzel szemben már nem konstitutív, hanem kiegészítő jellegű: spirituális és közösségi funkciója lehet, de önálló polgári jogi joghatást nem keletkeztet, és időrendben is a polgári házasságot követheti. A modell lényege tehát az, hogy egyházi szereplő nem léphet a polgári anyakönyvvezető helyébe mint alternatív szereplő.

5.3. Következmények a magyar fakultatív modell szempontjából

A magyar szabályozás abból indul ki, hogy a házasság lényege a felek szabad, komoly és kölcsönös nyilatkozata, és az állam ehhez elsősorban jogbiztonsági és nyilvántartási garanciát ad.⁶² Ez a logika elvileg nyitva hagyja annak lehetőségét, hogy – megfelelő azonosítási, tanúzási, jegyzőkönyvezési és azonnali bejegyzési garanciák mellett – a házassági akaratnyilatkozatot ne csak anyakönyvvezető előtt, hanem egy előzetesen felhatalmazott egyházi tisztségviselő is érvényesen tehesse, és e nyilatkozatnak ugyanaz a polgári jogi joghatása legyen, mint az anyakönyvvezető előtt tettnek.

A magyar Alaptörvény VII. cikke ehhez olyan alkotmányos keretet ad, amely egyszerre írja elő az állam és a vallási közösségek különvált működését, és engedi meg a közösségi célú együttműködést. Ez egy világnézetileg semleges, de intézményesen együttműködő állam–egyház kapcsolatnak tekinthető. Romániában ezzel szemben a vallási közösségek autonómiáját elismerik, de a házassági státusz létrehozása továbbra is kizárólag az állami aktustól függ.⁶³

A román szabályozás azt mutatja, hogy a házasság polgári jogi létrehozása maradhat kizárólag állami kézben anélkül, hogy ez önmagában bármilyen jogi, jogdogmatikai problémát felvetne. A magyar helyzet ezzel szemben más: tanulmányom az empirikus vizsgálat eredményeinek tükrében azt elemzi, hogy létezik reális igény a lelkészek és anyakönyvvezetők között a fakultatív polgári házassági modell bevezetésére, vagyis arra, hogy meghatározott garanciák mellett az egyházi szertartásnak közvetlen polgári jogi joghatása legyen. Ugyanakkor ez Magyarországon jelenleg még csak egy hipotetikus jogpolitikai lehetőség: nem eldöntött, hogy ez az irány ténylegesen valaha is meg fog valósulni, vagy az állam fenntartja a házasságkötés jelenlegi, kizárólagos állami

60 Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor (Monitorul Oficial nr. 201/2014), Art. 9.

61 Codul civil al României, Art. 289: „*The marriage is concluded at the moment when, after obtaining the consent of each of the future spouses, the civil status officer declares them married.*”

62 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, IV. könyv, 4:5. § és 4:8. §.

63 Constituția României, Art. 48 (2): „*Căsătoria religioasă poate fi celebrată numai după căsătoria civilă.*”

monopóliumát. Mindez ugyanakkor azt is felveti, hogy az ilyen típusú igények és elvárások valószínűleg nem kizárólag magyar sajátosságok, vizsgálatokon más európai államok esetében is kimutatható lehet a hasonló igény az említett szereplők között.

6. Zárófejezet - Összegzés és kitekintés

Magyarországon a házasság lényege a felek személyes, komoly és egyidejű nyilatkozata az anyakönyvvezető előtt; a nyilatkozat nem köthető feltételhez, és létrejöttét az anyakönyvvezető állapítja meg.⁶⁴ Az ehhez kapcsolódó joghatásokat (névviselés, rokoni státusz, vagyoni jogi következmények) az állam azonnal közhitelesen rögzíti az Elektronikus Anyakönyvben.⁶⁵ Az Alaptörvény egyidejűleg kimondja, hogy az állam és az egyházak különváltan működnek, ugyanakkor a közösségi célok érdekében együttműködhetnek.⁶⁶

Romániában az egyházi házasságkötés csak a polgári házasságkötést követően tartható meg, és önmagában nem vált ki polgári jogi joghatást. A házasság abban a pillanatban jön létre, amikor az anyakönyvi tisztviselő – miután egymás után a felek pozitív irányú egybehangzó nyilatkozatot tettek – házastárssá nyilvánítja őket, és ezt a tényt azonnal bejegyzi a házassági anyakönyvbe.⁶⁷ Ez az eljárás alapvetően megfelel az általános európai jogi sztenderdeknek, amely a polgári házasság elsőségét tekinti jelentősebbnek.

Az Európai Unió tagállamai egyre inkább több, egymással funkcionálisan egyenértékű belépési csatornát kénytelenek egymás mellé állítani (polgári házasság, elismert külföldi házasság, bejegyzett kapcsolat).⁶⁸ Ez a folyamat kontrollált jogi pluralizmusnak tekinthető, amelyben az állam maga dönti el, mely – nem állami – aktushoz rendel saját joghatást, és milyen garanciák mellett.⁶⁹ A fakultatív házassági modell magyarországi bevezetése jogtechnikailag azt kívánná meg, hogy az államilag felhatalmazott közreműködő (például egyházi tisztségviselő) ugyanazt az állami házassági anyagi jogot alkalmazza, ugyanúgy ellenőrizze a feltételeket, biztosítsa a tanúk jelenlétét, készítsen jegyzőkönyvet, és a házasságkötés tényét azonnal elektronikusan továbbítsa az állami nyilvántartásba. Munkám kiindulópontja, hogy az állam felruházhat egyházi szereplőket házasságkötési hatáskörrel anélkül, hogy sérülne a jogbiztonság, és a kutatás eredményei ezt a jogpolitikai lehetőség igazolását célozta, melynek ismertetett százalékos adatai célzott szakmai mintán alapulnak (lelkészek: N=141; anyakönyvvezetők: N=105), ezért nem országosan reprezentatívak. A cél nem országos aránybecslés volt, hanem a releváns érvek és gyakorlati aggályok azonosítása jogpolitikai értékeléshez.

64 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, IV. Könyv, 4:5. §, 4:8. §.

65 Képviselői Információs Szolgálat, Elektronikus anyakönyv (Infojegyzet 2020/72).

66 Magyarország Alaptörvénye, VII. cikk (3) bekezdés.

67 Codul civil al României (Legea nr. 287/2009), Art. 289–290.

68 Vö. Marinai, 2016, 11–34.

69 Vö. Dupret, 2007, 296–318.

Az állam tehát alkotmányos szerepfelfogása szerint világnézetileg semleges, ugyanakkor a közösségi célok érdekében feladatot delegálhat együttműködő vallási szereplőknek, feltéve, hogy a feladat ellátása normatív kontroll alatt marad. Az európai jogi környezet ma abba az irányba tolja a tagállamokat, hogy a családi státuszhoz kapcsolódó joghatásokat ne egyetlen eljáráshoz kössék, hanem több, egymással összevethető bejegyzési útvonalat ismerjenek el.⁷⁰

Magyarország jogfejlődése pedig már egyszer végrehajtott egy radikális formaváltást 1894-ben a kötelező polgári házasság és az állami anyakönyvezés bevezetésével, vagyis a házasság formális modelljének átalakítása nem lenne történetileg példátlan.

Irodalomjegyzék

- Barta, H. és Schauer, M. (2018) *Familienrecht*. Wien: Facultas.
- Béli, G. (szerk.) (2008) *Magyar jogtörténet – A tradicionális jog*. Budapest–Pécs: Dialóg Campus Kiadó.
- Bodiné Beliznai, K. (é. n.) *A polgári házasság*. Budapest: ELTE ÁJK Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék.
- Bodoaşcă, T. (2010) 'Aspecte privind reglementarea generală a regimului juridic matrimonial în noul Cod civil român', *Dreptul*, 2010/5, 60–62.
- Boni, G. (2023) *Il matrimonio concordatario: istituto attuale o anacronistico?*, Archivio giuridico „Filippo Serafini” – Supplemento 1. Modena: Mucchi Editore.
- Csák, C. (2014) *A házasság és a család jogi védelme a magyar jogban*. Budapest: HVG-ORAC.
- Csink, L. (2018) *Házasság és család* [Online]. Elérhető: <https://ijoten.hu/szocikk/hazassag-es-csalad> (letöltés ideje: 2025. 10. 01.)
- Danilet, C. (2017) *Familia pe înţelesul tuturor – Partea a treia: revizuirea Constituţiei pe tema căsătoriei* [Online]. Elérhető: <https://www.contributors.ro/familia-pe-in%C8%9Belesul-tuturor-partea-a-treia-revizuirea-constitu%C8%9Biei-pe-tema-casatoriei/> (letöltés ideje: 2025. 01. 31.)
- Dupret, B. (2007) 'Legal Pluralism, Plurality of Laws, and Legal Practices', *European Journal of Legal Studies*, 1/1, 296–318.
- Elektronikus Anyakönyv (EAK) (2020) *Információs jegyzet 2020/72*. Budapest: Képviselői Információs Szolgálat [Online]. Elérhető: https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_72_Elektronikus_anyakonyv.pdf (letöltés ideje: 2025. 10. 26.)
- Ferrari, S. (2008) 'La rilevanza civile del matrimonio canonico nell'ordinamento italiano', *Revista General de Derecho Canónico y Derecho Eclesiástico del Estado*, 17, 1–18.
- Finocchiaro, F. (2012) *Diritto ecclesiastico*. Bologna: Zanichelli Editore.
- Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana (1985) Serie Generale n. 85, 10 aprile, Supplemento Ordinario n. 28.
- Kasuba, R. I. (2022) 'Fakultatív polgári házasság Magyarországon?!' in *Betű és Lélek II.: Keresztényként és jogásként a jövőbe*. Budapest: Petrecz Sándor Alapítvány Kiadó, 36–85.
- Kovács, K. (2017) *A polgári jogi érvénytelenség dogmatikája*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

- Lábady, T. (1998) *A magyar magánjog (Polgári jog általános része)*. Budapest: Szent István Társulat.
- Marinai, S. (2016) 'Recognition in Italy of Same-Sex Marriages Contracted Abroad', *European Journal of Legal Studies*, 9/1, 11–34.
- Menyhárd, A. (2011) *A magánjog általános tanai*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Menyhárd, A. (2021) *A magánjog általános elvei a modern jogrendszerben*. Budapest: HVG-ORAC.
- Mezey, B. (szerk.) (2007) *Magyar jogtörténet*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Nótári, T. és Pál, E. (2021) 'Gondolatok és javaslatok a román Polgári törvénykönyv magyar fordításához', *Erdélyi Jogélet*, 2021/2.
- Oroszová, I. (2018) *Rodinné právo*. Bratislava: Wolters Kluwer Slovensko.
- Palandt, O. (Hrsg.) (2021) *Bürgerliches Gesetzbuch*. München: C. H. Beck.
- Pribula, L. (2019) 'A jognyilatkozat fogalma és funkciója a polgári jogban', *Polgári Jog*, 2019/5(2), 45–56.
- Ringelheim, J. (2017) *State Religious Neutrality as a Common European Standard?* CRIDHO Working Paper, 2017/8, Louvain-la-Neuve.
- Schanda, B. (2018) 'A gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadsága' in Jakab, A., Fekete, B. (szerk.) *Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Alkotmányjog rovat)*.
- Schanda, B. (2020) *Egyház és jogállam*. Budapest: Szent István Társulat.
- Szeibert, O. (2022) *Családjog*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Tkáčiková, M. (2014) 'Právne postavenie cirkvi a náboženských spoločností v Slovenskej republike', *Justičná revue*, 68/4, 433–441.
- Vékás, L. (2018) 'A diszpozitív szabályozás elve és az elv kérdőjelei a gyakorlatban', *Magyar Jog*, 2018/7–8, 401–412.
- Vékás, L. (2020) *A magyar magánjog általános része*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Vékás, L. és Gárdos, P. (szerk.) (2020) *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest: Wolters Kluwer.
- Veress, E. (2021) 'A román Polgári törvénykönyvről, hatálybalépésének tizedik évfordulóján', *Erdélyi Jogélet*, 2021/2, 28–29.
- Witte, J. (2010) *From Sacrament to Contract*. Louisville: Westminster John Knox Press.